

JUGOSLAVIJA - ZA VSAKO CENO?

V emigraciji nekaterim ne gre in ne gre v glavo, kaj je vloga in naloga svobodnega tiska, zlasti tiska, ki hoče biti politično neodvisen. To je po našem mnenju glavni vzrok, da tolikokrat v odkriti ali zaviti obliki letijo na KLIC TRIGLAVA polena. Takih frčal se mi nič ne bojimo, ker smatramo, da je pogoj za demokracijo svobodna razprava in da je mogoče gledati na sleherni dogodek ali politično mnenje iz različnih zornih kotov; saj smatramo, da je moč samo preko razprave, argumentacije in kritike prebiti se do optimalne rešitve nekega vprašanja, človeško govorjeno. Zato nismo jezni, kadar se kdo spravi na naš list in z boljšimi ali slabšimi dokazi pobija KLICovo stališče. Kar pa nas draži in obenem skrbi je, da nekateri hotè, leto za letom, nočejo dojet, da ima vsakdo pravico do svojega mnenja in da na kritiko ne smemo gledati kot na nekaj a priori rušilnega, nepatriotskega, odklonilnega. Če namreč to počnemo, potem v kali zatiramo in onemogočamo vsako demokracijo, onim pa, ki se z nami ne strinjajo, krivično pripisujemo namene in cilje, ki jih nimajo odnosno jim jih ne moremo dokazati. To zgrešeno pojmovanje vloge svobodnega tiska ali pa pripisovanje zločestih namenov tako političnim nasprotnikom kot kritikom, je bilo v preteklosti mnogokrat vzrok, da smo bili deležni hudih zamer, nepravilnega obsojanja in celo sovraštva. In to ne glede na to, da so nam dali, ne le enkrat, poznejši dogodki prav. Mi nismo krivi, če predaleč ali prehitro gledamo naprej, in če na preteklost neradi pozabljamo; v politiki je zgodovina odlična učiteljica. Po vesti se čutimo dolžne, ko smo vstopili v slovensko javno življenje, da bre z strahu in brez sramu povemo, kaj mislimo in kako sodimo. In tega tudi nikomur drugemu sami ne odrekamo! Nasprotno: vsakomur nudimo priliko in prostor, da pove v našem listu svoje mnenje. Tudi če je to naperjeno proti nam!

Ker mislimo v kratkem, ob posebni priliki, več pisati o vlogi svobodnega in neodvisnega tiska, naj velja gornje kot uvod, ko se znova vračamo k stanstedske deklaraciji. Pričakujemo, da nas bodo torej sodili po argumentu, in da bodo na argument odgovarjali s protidokazom ne pa s frazami in zavitimi besedami. O tej deklaraciji razpravljajo zdaj v nekaterih političnih organizacijah - pa je zadeva že zaradi tega pomembna, če pri vsem tem niti posebej ne poudarjamo, da gre za politično deklaracijo, ki bi ob zelo ugodnih pogojih lahko odločala o naši ali našega naroda usodi. Že samo to je bil torej dovolj tehten razlog, da je od početka nismo ignorirali, ampak smo jo vzeli tako resno, da smo ostro protestirali proti organiziranemu molku okoli nje, kot da se tiče le desetih posameznikov odnosno političnih skupin, katerim ti pripadajo, in ne - ob ugodnih pogojih - celih narodov, in da je treba o njenih določbah razpravljati v najširših krogih, t.j. tudi in še prav posebej v tisku, in ne le pri stalnih kavarniških omizjih.

Zapisali smo, da kljub vsemu vendar ne moremo prezreti prve svetovne vojne in zedinjenja, saj so se naši dedje in očetje vendar dolga desetletja pripravljali in končno s srcem in pametjo odločili za skupno državo. Naše stališče je bilo, da se države ne ustvarjajo preko noči, da imajo vedno neke razloge za nastanek in obstoj, in da je vprav zelo buren petinštiridesetleten razvoj Jugoslavije dokaz, da ima ta državna ideja neko življenjsko silo, saj je preživela zunanje udarce in notranje krize, ki bi kako drugo državo brez duše gotovo uničili, če ne bi bilo neke volje po skupnem življenju. Rekli smo, da vendar časa ni moč obrniti na = zaj in spet začeti Jovo na novo pri letu 1918.

Ugovor se je glasil, da se kasnejše generacije lahko odločajo proti temu, kar so zgradili očetje in dedje in da je to vendar znak demokracije. To sicer ne bo povsem držalo, ker drugače ne bi številne federacije izrecno izključevale odcepitve, pa so kljub temu zelo demokratične. A vendar dopuščamo, da ima začetna misel sinov proti očetom nekaj na sebi.

Toda vsaka konfederacija, zlasti še na tako malem ozemlju, pa s tolikimi odločujočimi činitelji, mednarodno vzeto vsaj, nikoli ne predstavlja stabilnosti. Na to so podpisniki očitno po zabili ali pa so bili mnenja, da smo sami bogati dovolj in da nova konfederacija ne bo potrebovala tujega kapitala in investicij pri katerih je zaupanje v stabilnost vendar neobhoden pogoj. To - da kočno res obstoj države ni nujno odvisen od tujega kapitala, pa je torej s tem naš ugovor moč pobijati.

Sveti egoizem

So še tehtni pomisleki, poleg že prej izraženih, ki jih bomo še slišali in brali, in brez dvoma bomo dobili nanje primerna pojasnila, v kolikor se podpisniki in zagovorniki ne mislijo postaviti na piedestal, da se vse te reči raje, ki ni v gotovih političnih organizacijah, ne tičejo.

Eno pa je, kar nas je v deklaraciji najbolj zbudilo in kar nas najbolj skrbi: gre za načelo brezpogojne in neokrnjene pravice do samoodločbe. Na prvi pogled bi se zdelo, da spričo naše številne majhnosti prav ta pravica nam Slovencem najbolj konvenira, saj nas postavlja v enako raven z večjimi narodi, in da je prav to najboljši adut, ki bi ga imeli v rokah. Vsak se bo strinjal, da je ta točka v vsej deklaraciji očitno najbolj važna in odločilna.

Mi znova jasno in glasno povemo, da smo proti tej neomejeni pravici. Vsak prigovor, da to ni demokratično, ali da to ne izražaja enakopravnosti narodov ali da celo forsira centralizem, je navadno dlakocepstvo ali izvijanje dejstev. Eno kot drugo in tretje nima nobene nujne zveze s to najvišjo, neomejeno pravico; in pisanje KLICA TRIGLAVA tekom šestnajstih let je zgovoren dokaz, kje smo stali in še vedno stojimo.

Rečeno je bilo, da s stansteadsko deklaracijo jugoslovanska državna skupnost ne mora nujno razpasti, ampak da celo taka neomejena pravica do odcepitve krepi to skupnost, saj zadovoljuje zelo močne nacionalistične posebnosti sestavnih narodov. Tega drugega nikakor ne zanikamo in pred leti je naš argument v neki drugi zvezi tekkel prav po tej črti. Toda v sedanji zvezi leži kritična točka nekje drugje: deklaracija namreč s svojim lahkim načinom izstopa iz zveze direktno vabi v to, da spričo balkanskih navad, razmer, tradicij in politikov preko noči lahko najmanjši politični nesporazum postane kamen spodtike in dejanski vzrok za agitacijo in izstop. To je tisto, česar se mi tako bojimo in zakaj potem tako ostro odklanjamo nekvalificirano pravico do samoodločbe. Ne samo v stansteadskem primeru, ampak v načelu povsod, kadar je v vprašanju naš primer.

(Zaključek uvodnika: zadnja stran)

Dr. AVGUST SFILIGOJ:

STVARNOST V POLITIKI

V januarskem KLIČU TRIGLAVA (št. 296.) je bil objavljen uvodnik "Primorska edinost", ki se je nanašal na uvodnik TRŽAŠKE DEMOKRACIJE od 30. decembra lani. To me sili, da v pojasnilo navedem nekaj podatkov, ne ozirajoč se pri tem na neko drugo obvestilo, ki ga je isti tržaški list objavil istočasno na prvi strani; tisto trditev v zvezi z mojim članstvom v konzorciju DEMOKRACIJE sem že zavrnil v KATOLIŠKEM GLASU.

Uvodnik TRŽAŠKE DEMOKRACIJE do danes ni na Primorskem, zlasti pa ne na Goriškem, imel skoro nobenega ugodnega odmeva. Kar zadeva nas goriške demokrate okoli Slovenske demokratske zveze, gledamo stvarnosti v oči in se ne pustimo motiti od lepo donečih zapeljivih gesel. Nas ne strašijo ovire, vedno prazna blagajna in trud v prizadevanju, da pomagamo ljudstvu.

Straši nas: politična odpoved titovcev, ki so se brezpogojno predali italijanski socialistični odn. komunistični stranki in trdijo, da so zelo ponosni na ta svoj korak in položaj; narodna brezbržnost mnogih slovenskih staršev in družin, zlasti tistih premožnih, ki ne pošiljajo svojih otrok v slovensko šolo; popolna brezbržnost Titove politike za slovensko skupnost v Italiji, ko bi vendar z lahkoto moglo priti do neke vrste dogovora med Italijo in Jugoslavijo glede statuta o spoštovanju pravic obeh jezikovnih skupin: italijanske v Jugoslaviji in slovenske v Italiji; nerazumevanje stvarne politike pri nekaterih slovenskih politikih na Tržaškem in njihovo ravnanje nasproti goriškim demokratom.

Goriški demokrati nismo nikdar zaupali politiki titovcev, ki so za pravili svojo politično samostojnost že pred kakimi desetimi leti. Z njimi smo večkrat imeli razgovore in včasih tudi kaj sklenili, toda vselej smo bili razočarani. Zato pač nastopamo goriški demokrati že kakih deset let sami in sami predstavljamo slovensko skupnost na Goriškem.

Ko smo videli, da smo sami in da ni nobenega upanja na kako pomoč, se nismo vdali obupu. Nismo zapustili čolna v vihnem morju, nismo vrgli puške v koruzo. Svoje delo smo nadaljevali po začetnem programu, ne da bi zahtevali od svojih somišljenikov kakih stalnih visokih prispevkov. Pri polni mošnji denarja zna, seveda, vsakdo graditi palače. So pa tudi taki "politiki", ki ne znajo graditi niti ob takem pogoju...

Stiki z Democristiano

Stvarnost nam je narekovala, da ne smemo zavreči prilike, ki se nam je večkrat nudila od 1956. leta dalje, da namreč vzpostavimo stike z mladimi silami Krščanske demokracije na Goriškem. Tako smo potem 1958. podprli njena kandidata, ki sta bila izvoljena tudi zaradi naših glasov, kakor kažejo številke in kakor sta oba pošteno priznala.

S tem smo se rešili politične osamljenosti, a smo kljub temu ohranili samostojno organizacijo. Razbili smo led in onemogočili vsako ušinkovito reakcijo italijanskih šovinističnih krogov proti nam Slovencem. Že prve mesece v letu 1961. je goriški občinski svet skoro soglasno izglasoval predlog za uzakonitev slovenskih šol, (izjema so bili le štirje misovci ali novi fašisti.) Zadevni zakon je izšel še istega leta in tako se naše šole počasi, a gotovo, ustanavljajo. Upamo tudi na skorajšnji izid celotnega pravilnika za popolno ureditev šol in namestitvev osebja.

Slovenske občine so deležne vseh državnih prispevkov in v mejah zakona s tem tudi naši kmetovalci in delavci. Ne moremo reči, da je slovenska okolica goriške občine zanemarjena. Dobili smo tudi vodovod in v kratkem še marsikaj drugega. Vsega hkrati pa županstvo ne more nuditi. Občinski svet je dal brezplačno zemljišče zraven cerkve v Standrežu za zgradbo poslopja v vzgojne namene in določil je kakih 335 milijonov lir za nove slovenske šolske stavbe v Gorici.

Lani je vodstvo goriške SDZ sklicalo sestanek svojih zaupnikov in somišljenikov, ter jim predlagalo, naj bi nasvetovali slovenskim volivcem, da pri državnozborskih volitvah podprejo kandidata Krščanske demokracije, "ki bosta kot v preteklosti tudi v bodoče podpirala rešitev določenih vprašanj, ki zadevajo slovensko manjšino, in sicer vprašanj šolskega, gospodarskega, socialnega in narodnega značaja." Izvoljen je bil kandidat za senat; dasi je kandidat KD za poslansko zbornico prejel na Goriškem kakih pet tisoč preferenčnih glasov več kot leta 1958., ni bil izvoljen, ker so ga volivci v pokrajini Belluno pustili na cedilu. Toda ta odločitev goriških demokratov je rodila uspeh.

Mir med manjšino in večino

Na kongresu 15. decembra 1963. so namreč demokristjani objavili jasno in točno stališče glede njihovega odnosa do nas Slovencev: spoštovanje manjšine, njeno varstvo in ne zatiranje. To po navodilih Janezove okrožnice "Mir na zemlji", ki razpravlja o odnosih med večino in manjšino.

To odločitev Krščanske demokracije je voditelj njene skupine v goriškem občinskem svetu potrdil na seji 31. januarja letos, ko smo trije svetovavci Slovenske liste izjavili, da bomo glasovali za kandidata Krščanske demokracije na županovo mesto.

Ne rečem, da smo s tem dosegli vse, kar nam gre. Dosegli pa smo že marsikaj in zdaj imamo javno obvezo goriških demokratov glede slovenske manjšine. To pa vsekakor nekaj velja, ako pomislimo, da je bila vse do leta 1956. utopistična vsaka misel na kako zbližanje z Italijani, kaj pa šele misel na kake razgovore, sodelovanje, medsebojno razumevanje in podpiranje. Treba je priznati, da je bil s tem storjen velik korak naprej.

Vendar pa imamo goriški demokrati prijazne stike tudi z nekaterimi drugimi italijanskimi demokratičnimi strankami in politiki. Tudi s te strani inam besedo, da bodo podprli, ko pride čas, našo zahtevo vsaj za neke vrste generični **zaščitni zakon**.

Zaradi vsega tega, mislim, se goriški demokrati ne moremo kesa ti lanskoletne podpore demokrščanskima kandidatom. Takrat smo računali, da so se glasovi naših volivcev za oba kandidata povečali in da smo demokrati v tem pogledu številčno napredovali. V tržaški občini je tedaj skupna slovenska lista prejela 818 glasov manj kot na občinskih volitvah prejšnje leto. Seveda pa pada odgovornost za to tudi na tržaško Krščansko demokracijo, ki ni raynala prav, ko ni znela pridobiti slovenskih demokratičnih organizacij in volivcev. Tudi zato imajo Tržičani še vedno komunističnega senatorja

Nisem pa optimist glede bližnjih deželnih volitev: morali bi doseči kakih 14.000 glasov, da bi dobili svojega poslanca. Teh glasov pa danes nimamo, niti ni upanja, da bi jih s a m i Slovenci toliko lahko spravili skupaj. Vsaj tako kažejo številčni izidi lanskih državnozborskih volitev.

Mi hočemo sodelovanje!

Goriški demokrati kličemo in vabimo k sodelovanju vsakega poštenega Slovenca in ne podimo proč nobenega, še manj iz organizacije. Kdor odpade sam, nosi odgovornost sam.

Izločati mlade in zmožne sile, ki jih tako nujno potrebujemo, je politični nesmisel. Prepovedati javne nastope slovenskim izobražencem, je politična nezrelost in narodna nezavednost.

A protislovno in naivno je klicati na vse grlo potem ene in druge na pomoč, ko se čoln potaplja.

V naši politiki morajo vladati sledeča načela:

-poznati vsa vprašanja naše manjšine; -poznati ustavo in državne zakone; -nastopati pošteno in pravično v vsakem oziru in z vsemi poštenimi in odkritosrčnimi prijatelji, sodelniki in somišljeniki; -ne iskati osebnih koristi, ne strašiti se truda.

Želim pa članek zaključiti vsaj z eno veselo novico: Bratje Slovenci iz doline Nadiže so v nedeljo, 26. januarja, odprli v Čedadu se dež prosvetnega društva "Ivan Trinka". To so na levo usmerjeni Slovenci. Pa so vendar vredni pohvale, ker nastopajo v mnogo težjih razmerah kot mi na Goriškem in Tržaškem. In nastopajo v imenu in v duhu msgr. Ivana Trinka. Želi bodo lepe uspehe!

'BOJTE SE PLEBISCITA!'

Že pred leti je g. B. Zerjav opozoril na tem mestu, kako krivičen lahko postane kak plebiscit. Z objavo spodnjega članka enega naših starih prijateljev na Koroškem hočemo opozoriti tudi zagovornike morebitnih jugoslovanskih plebiscitov, kako malo lahko plebiscit reši kako vprašanje. Urednik.

Zakaj smo pravzaprav izgubili Koroško, ko pa je bila Koroška ti soč let slovenska, del slovenske zemlje in koroški Slovenci del slovenskega naroda? Po razpadu Avstrije je imel slovenski narod polno pravico, da si priključi slovensko Koroško, da združi vse dele slovenske zemlje.

Nemci so neprestano vpili: "Kärnten frei and ungeteilt!" - Koroška svobodna in nedeljiva. Toda pod to rečenico se je skrival zgolj nemški imperializem. Če bi namreč veljalo, da se Koroška ne sme razdeliti, potem se ne bi smela deliti niti Stajerska niti Tirolska in vs Trent bi moral ostati na vse večne čase pri nerazdeljeni Tirolski, - kar pa je navadna neumnost.

Koroško smo izgubili, ker smo bili p r e m a l o pripravljeni. Premalo smo poznali Koroško. Vsi Slovenci, kot narodna celota, so se premalo zavedali, da je slovenska Koroška slovenska zemlja in da imajo edinole Slovenci (kot narod) pravico do nje. Jurij Trunk piše v Spominih, da so govorili po izgubljenem plebiscitu nekateri izvenkoroški Slovenci: Prav se jim godi; kaj pa so imeli iskati na Koroškem!

Odgovor: na Koroškem so iskali slovensko zemljo, do katere so imeli polno pravico! Kajti samo tisti je pravi Slovenec, ki ima pred očmi v s o slovensko zemljo.

Slovenci smo naivno mislili, da bomo kar tako lahko dobili Koroško. Verjetno bi se bilo to tudi zgodilo, če bi ostali koroški Nemci in nemčurji lepo mirni. Toda ti si niso dali izviti lahko pridobljenega plena. S pravnega in moralnega stališča je bilo to, kar so storili koroški Nemci navaden rop. Hoteli so, da naša lastnina na vekomaj ostane njihov plen.

In naš narod kot celota na to ni bil pripravljen. Narodna vladav Ljubljani je igrala klaverno vlogo. Položaj je razumel edino dr. Janko Brejc. Neprestano je ponavljal: Koroško je treba takoj zasesti! To je: kar je našega, si moramo takoj vzeti! - Žal ga niso poslušali, ampak so ga zmerjali s sitnežem!

In plebiscit? Ta je bil za Koroško ena največjih krivic, ki se je kdaj zgodila našemu narodu. Zakaj naj bi šele glasovali o nečem, kar je bilo tisoč let naše?!

Dvakrat krivično pa je bilo to glasovanje, ko so nam ga vsili li, potem ko so Nemci tekom petdesetih let pred plebiscitom sistematično potujčevali naš narod na Koroškem v ponemčevalni šoli. Tako smo morali izgubiti plebiscit!

EDEN IZMED 15.279-ih

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mnenje predstavljajo le članki, podpisani od izvršnega odbora. List ureja Dušan Pleničar, 76 Graeme Road, ENFIELD, Middx. Tel: ENF 5097
Uprava: BM/TRIGLAV, London, W.C.1

BORUT GORENC:

AMNESTIJA IN AMNESTIJE

Komunisti so se polastili izraza "demokracija" in mu dali svoj pomen. Obogatili so izrazoslovje s tem, da so imenovali ne-komunistične žrtve v gestapovskih ječah in koncentracijskih taboriščih "špijone", kar je vsekakor bistvena izprememba prvotnega pomena. Begunec, ki je zapustil domovino, je s tem postal "aktivni pomagač vojnih zločincev" in je zato vpisan v "seznam komisije za ugotavljanje vojnih zločinov kot vojni zločinec". Ahil, legendarni junak Homerjeve Ilijade ni več edini ideal močnatosti. Pridružili so se mu "heroji", kot na primer 18-letni biciklist, ki je prikolesaril za mladeničem in ga "likvidiral" s strelom v tilnik in neovirano odkolesaril, pustivši žrtev na obljudenih ulicah, dokler je ni po preteku dveh dni odnesla čuječa italijanska policija. Ljudje, ki so se pred vojno spodtikali nad izrazom "Savez", hodijo zdaj navdušeno na "mitinge" in ustanavljajo "komitete".

Niso pozabili dati "amnestiji" nov pomen. Če je kdo prvič amnestiran potem, ko je odslužil n.pr. 3/4 svoje kazni, mu ne vrnejo vseh prejšnjih, z delom pridobljenih pravic. Čez nekaj let pa dobi dekret, ki pravi da je vse odpuščeno in pozabljeno in se smatra, kot da ni bil nikoli kaznovan. Sirota nato prosi za vrnitev z delom pridobljenih pravic, pa mu odgovorijo, da za pokojninsko ustanovo takšna amnestija ne velja.

Pomen zadnje amnestije se lahko preceni iz naslednjih, na samem mestu preverjenih primerov treh beguncev, ki so si pridobili državljanstvo nove domovine. Prvi se je tudi izbrisal iz jugoslovanskega državljanstva in je dobil jugoslovanski vizum za obisk. Čez nekaj dni ga je povabila "notranja uprava". Spraševali so ga za podatke o begunskih osebnostih, pa jih ni dal. Verjetno je bil to tudi namig češ, da se je tuji gost preveč družil s starimi znanci. - Drugi begunec se ni izbrisal iz jugoslovanskega državljanstva. Konzul je zavrnil njegovo prošnjo za jugoslovanski vizum iz neobjavljenih razlogov. Med več mesečnim bivanjem v sosednji državi ga ni mogel obiskati noben sorodnik ali prijatelj iz Jugoslavije. - Tretji begunec se tudi ni izbrisal iz jugoslovanskega državljanstva. Prijatelj mu je obljubil srečanje v sosednji državi. Čuječa "notranja uprava" pa je prijatelja (amnestiranega bivšega "vojnega zločinca") klicala na razgovor, ki je izzvenel v svarilu: "Neki emigrantski elementi se klatijo okrog meje. Mi se jih ne bojimo, kajti smo trdno v sedlu. Zavedajte se pa, da uživate našo pokojnino." Prijatelja ni bilo.

To bi bila tista amnestija v praksi. Amnestija, ki nič ne pozabi, nič ne odpusti. Amnestija s pridržki in omejitvami, ki jih tolmači sedmeroglava UDBA, amnestija zaradi pospeševanja tujskega prometa, amnestija kot vir pridobivanja tuje valute, amnestija v posmeh deklaraciji o človeških pravicah. Vse to je vsekakor nov in revolucionaren pomen.

KRONIKA

- Po dolgi bolezni je v Celovcu umrl dr. Franc Kolterer, eden od za stopnikov Slov. demokratske stranke v Narodnem odboru za Slovenijo. V Kaliforniji pa je umrl dr. Aleksander Bilimović, b. profesor narodnega gospodarstva na ljublj. uni. verzi, rodom iz Rusije.

- Tanganjika bo postala enopartijska država. V ustavni komisiji, ki naj pripravi prehod iz večpartijskega sistema, bi naj bil tudi svetovavec iz Jugoslavije.

- Pavle Bojo je novi ambasador v Argentini.

- Predsednik verske komisije pri ljubljanski vladi je priredil srečanje za katoliške in protestantske dostojanstvenike. Navzoči so bili mariborski škof dr. Držečnik, ljublj. pomožni škof dr. Pogačnik ter apostolska administratorja A. Kjuder in Andrej Simčič. Kocjančič je govoril o dobrih odnosih med državami in Cerkvijo. Kaže, da je dr. Pogačnik z navzočnostjo to pot popravil slab vtis, ki ga je lani napravil, ko se nekega drugega sprejema ni udeležil.

Slov. luke so imle lani 376.000 ton več blagovnega prometa kot l. 1962.

PREJELI: Zbornik Svob. Slovenije.

ELEKTRIKA JE IN NI

V "Januarski kroniki" sem omenil, da je Elektrogospodarska skupnost Slovenije zaradi pomanjkanja elektrike prepovedala uporabo električnih peči, bojlerjev in drugih električnih aparatov v gospodinjstvu ter radikalno omejila svetlobno reklamo in cestno razsvetljavo. Do podobnih prepovedi je prišlo tudi v drugih republikah. Toda to je bil šele začetek - začetek velike gospodarske krize, katere posledice je trenutno še nemogoče z gotovostjo oceniti. Dejstvo je zaenkrat to, da je prišlo do kritične redukcije električne struje v elektrokemiji, elektrolizi in elektrometalurgiji. Tovar na dušika v Rušah je ustavila proizvodnjo karbida in ferolegur že začetkom januarja, zaradi česar ima dnevno 14 milijonov din škode, a odpadel je tudi izvoz vreden 200.000 dolarjev namenjen v Anglijo, Zahodno Nemčijo, Avstrijo, Švico in Sovjetsko Zvezo. Med drugim je odpadla pošiljka 1.000 ton karbida za IMPERIAL CHEMICAL INDUSTRIES v Angliji. Tuji kupci grozijo z arbitražnimi tožbami in zahtevajo odškodnino v tuji valuti, a mnogi izmed njih so se že obrnili na druge solidnejše dobavitelje. Zaradi zastoja proizvodnje karbida in ferolegur je ogrožena sedaj proizvodnja tudi v JUGOVINILU, železarnah in montažnih podjetjih. Jeseniška železarna je že v januarju, ko je prišlo šele do delne prekinitve toka, znižala proizvodnjo svoje električne peči za 250 ton, medtem ko je pomanjkanje mazuta prizadelo tudi njeno martinarno. Največjo škodo zaradi zmanjšane dobave električnega toka pa ima tovarna glinice in aluminija v Kidričevem, ki je komaj pred nekaj meseci vključila peči v novi elektrolizi in s tem podvojila svojo proizvodnjo aluminija, a ji sedaj stoji polovica teh peči. Lista podjetij, ki so prizadeta, je predolga, da bi se z njo pečal na tem mestu, saj ne gre le za podjetja, ki uporabljajo električno strujo, ampak tudi za ona, ki uporabljajo mazut in premog - a nimajo dovolj ne enega ne drugega. Tako stojijo "kapacitete" neizkoriščene, plan neizpolnjen in plače v negotovosti.

Postavlja se zato vprašanje, v čem je vzrok za tako stanje? Kdor bi rekel, da gre izključno za običajno gospodarsko nesposobnost komunističnega režima, bi stvar preveč poenostavljaj, čeprav je res - in to vedo danes tudi v Ljubljani - da so energetske objekte v Jugoslaviji gradili po vojni brez znanstveno obdelanih programov in analiz, s čimer bi zamenjali nižje stroške graditve in eksploatacije ter gospodarsko upravičenost graditve na eni strani ter onemogočili lokalistične pojave in sklepanje kompromisov v pogledu ekonomičnosti graditve in eksploatacije na drugi strani.

Oglejmo si najprej, kako je bilo stanje pred vojno. V celi Jugoslaviji so obstajale tri večje hidrocentrale: Fala na Dravi s 33.000 kW, Kraljevac na Cetini pri Splitu s 24.000 kW in Manojlovac na Krki pri Šibeniku z 18.000 kW. Največja termoelektrarna je obstajala v Trbovljah z 12.200 kW. Razen tega so obstajale v Sloveniji tudi majhne hidroelektrarne v lasti in dindustrijskih podjetij in majhne termoelektrarne v podjetjih, ki so potrebovale paro v proizvodnem procesu. Dalje je obstajala hidroelektrarna Završnica pri Žirovnici s 2.500 kW in termoelektrarna Velenje s 6.000 kW, a v ljubljanski elektrarni je obratoval turboagregat za 2.500 kW.

Med vojno so Nemci zgradili hidroelektrarno Dravograd s 15.000 kW in termoelektrarno Brestanico z 12.500 kW, medtem ko so v Trbovljah postavili nov agregat za 24.000 kW. Italijani so zgradili na Soči hidroelektrarno Doblar s 34.000 kW in Plave s 15.000 kW.

Proizvodnja električne energije v Jugoslaviji je znašala 1.1939 1.17 milijard kilovatnih ur, v Sloveniji pa 350 milijonov kilovatnih ur. Lani je proizvodnja v Jugoslaviji znašala okrog 13.4 milijard kilovatnih ur, v Sloveniji pa okrog 3.47 milijard. Razlika govori sama zase. Zdaj so na Dravi razen Fale in Dravograda (s povečano zmogljivostjo 22.500 kW) še štiri nove velike hidroelektrarne: Mariborski otok, Vuzenica, Vuhred in Ožbalt - vsaka s 50.000 do 60.000 kW. Na Savi so zgradili hidroelektrarne Savica (3.200 kW), Moste (15.800 kW) in Medvode (16.800 kW). Postavili so termoelektrarno Šoštanj, ki je s 135.000 kW največja elektrarna v Sloveniji, medtem ko so trboveljsko elektrarno povečali na zmogljivost 56.800 kW in termoelektrarno Brestanica na 25.000 kW. V Ljubljani gradijo sedaj toplotno z zmogljivostjo 64.000 kW in povečujejo falsko elektrarno za še en agregat. V pripravi je, kot sem omenil, gradnja hidroelektrarne Srednja Drava med Mariborom in Ptujem z zmogljivostjo 133.000 kW.

V ostalih predelih Jugoslavije obratujejo velike hidrocentrale kot so

Jablanica na Neretvi, Split na Cetini in Peručica na Zeti, od katerih vsa-ka daje več električne energije kot je znašala celokupna jugoslovanska pro-izvodnja pred vojno. V gradnji so tudi druge, a največja hidroelektrarna v Evropi bo v Djerdapu na Donavi, katero gradijo skupaj z Romunijo in ki bo sama proizvajala 10 milijard kilovatnih ur na leto.

SPOPAD S FEDERACIJO

Kljub vsemu temu ni dovolj električnega toka. Vzrokov je več. Enega - nesmotrnost pri graditvi elektrarn - sem že omenil. Drugi vzrok leži v dej-stvu, da predstavljajo osnovni vir energije v Sloveniji pretočne hidroelek-trarne, katerih proizvodnja je odvisna od trenutnega dotoka vode. Zaenkrat ne obstoja nobena hidroelektrarna s sezonsko akumulacijo, ki bi krila pri-manjkljaj v obdobjih suše in ob večji potrošnji trenutnega značaja. Prete-klo jesen so imeli doma precej suho vreme, ki se je zavleklo tudi v zimo, pa ni bilo dovolj dežja, da bi se dvignila višina rek. Celo v hidroelektra-nah v drugih republikah, ki imajo akumulacijska jezera, so imeli v januar-ju za dobrih 30% manj vode kot ob istem obdobju lani. Obstojajo sicer načr-ti za gradnjo hidroelektrarne Trnovo pri Kobaridu s takim jezerom, toda grad-nja te elektrarne bi trajala štiri leta - poleg tega pa načrti niti odobre-ni še niso, saj je Skupnost jugoslovanskega elektrogospodarstva komaj odo-brila gradnjo Srednje Drave I in ignorirala minimalni predlog, ki so ga da-li v Ljubljani, da se gradi tudi termoelektrarna Trbovlje II, ker je seda-nja trboveljska elektrarna na zadnjih nogah. To je povzročilo med sloven-skimi gospodarstveniki precej hude krvi, ker so menili, da bo ta predlog brez nadaljnjega sprejet, ako so se že odpovedali drugim načrtom, zlasti še, ker bi morala republika tako ali tako, po pravilu, kriti najmanj 40% izgra-ditve termoelektrarne (udeležba republike pri stroških za hidrocentrale zna-ša 20%). Tretji vzrok je v počasnem razvoju prenosnih naprav - daljnovodov in trafostanj, tako da je težko prenašati tok iz enega kraja v drugega odn-iz ene republike v drugo na hiter in učinkovit način, a predvsem poceni. Medtem ko prenos toka v sami Sloveniji znaša 0.36 din za kilovatno uro, zna-ša ta cena za prenos iz drugih republik do 1.16 din. Slovenija dobiva v zim-skih mesecih zaradi nizkega stanja na njenih rekah dnevno dva milijona kWh izven Slovenije, medtem ko pošiljajo dravske hidroelektrarne energijo na jug v poletnih mesecih.

Četrti vzrok leži očitno v razvoju industrije in elektrifikaciji po-deželja, saj je bilo pred vojno elektrificiranih samo 2.700 naselij, sedaj pa 13.500. Stevilo gospodinjstev z električno razsvetljavo se je povečalo od enega na dva in pol milijona. V Sloveniji je že težko najti hišo, ki ne bi imela električne razsvetljave. Peti vzrok zato leži v višjem življenjskem standardu, ko se poleg električnih likalnikov in kuhalnikov pojavljajo se-daj v naših domovih tudi električni štedilniki, bojlerji, hladilniki, pral-ni stroji in tako dalje. Cena elektrike namreč ni visoka. Pred vojno je stala ena kilovatna ura tri in pol dinarjev, kar bi po sedanji vrednosti dinarja odgovarjalo 100 dinarjem, a dejansko stane samo okrog 10 dinarjev.

Kljub temu pa, da, da je bila proizvodnja električne energije v zad-njih desetih letih povečana v Jugoslaviji 4.2-krat, potrošnja na prebivalca še vedno ni dosegla 600 kilovatnih ur, medtem ko se v razvitih deželah gib-lje med 1.500 in 2.000 kWh, v ZDA pa dosega celo 4.000 kWh. V Sloveniji je stanje sicer nekoliko boljše kot v ostalih republikah, toda Slovenija je za-to tudi toliko bolj razvita, pa potrebuje več energije, vkolikor ne želi za-stoja v svoji industriji. Skupna količina energije, ki jo potrebuje Slove-nija pri sedanji stopnji razvoja, je vsaj 10 milijonov kWh na dan, ima pa sa-mo 8 milijonov. Zato je tudi prišlo do predloga za zgraditev Srednje Dra-ve in Trbovlje II, saj je bilo že tako ali tako jasno, da bo kriza trajala še vso dobo, ko se bodo te elektrarne gradile, torej tja do konca 1967. le-ta. Leta 1968 bi namreč letni primanjkljaj znašal 1.6 milijard kWh, kar bi bilo možno pokriti z omenjenima elektrarnama in ljubljansko toplarno, ki jo gradijo sedaj. Kaj se bo pa zgodilo sedaj, ko Trbovlje II ni odobrena, a Tr-bovlje I ima dva stroja stara okrog 25 let, ni jasno. Zaenkrat bodo spravi-li v obrat - ako bodo imeli premog - vse majhne termoelektrarne pri indu-strijskih podjetjih, ki so bile zaprte zaradi visokih proizvodnih stroškov, toda brez radikalne rešitve bo nedvomno ogrožen nadaljni industrijski raz-voj Slovenije, ki ga tudi uvoz elektrike iz Avstrije - ki jo ima sama pre-malo - ne bo mogel trajno zagotoviti.

SPECTATOR:

KULTURA IN OMIKA

Pokojni Fran Ksaver Meško ni želel vencev na grobu. Tako je Društvo slovenskih književnikov pozvalo vse, ki

so hoteli počastiti pisateljev spomin z vencem, naj namesto tega pošljejo ustrezno vsoto društvu, ki bo z denarjem kupilo knjige za knjižnico v vasi, kjer je pokojni Meško živel in preminil. Svet za kulturo občine Slovenj Gradec pa je iz istega razloga ustanovil Sklad Ksaverja Meška za stipendije.

V Ljubljani je umrl slikar in konservator France Podrekar.

OBLETNICE IN KULTURNI SPOMENIKI: Kipar Tine Kos je koncem januarja slavil svojo 70.letnico.

Aprila meseca bodo v Ljubljani uprizorili več prireditev v spomin na 150.letnico ilirskih pokrajin.

Zavod za spomeniško varstvo v Kranju in Društvo slovenskih književnikov sta si zadala nalogo, da bosta uredila rojstno hišo F.S. Finžgarja v Do slovčah kot memorialni in etnografski kulturni spomenik. Etnografski spomenik bo zato, ker bo "po restavraciji (hiše) predstavljala materialno kulturo slovenskega kmečkega proletarca ob koncu 19. stoletja, ki mu krpa zemlje ni dajala dovolj kruha in si je poleg udingjanja pri kmetih služil kruh še kot tkalec in krojač". - Društvo bo preuredilo tudi rojstno hišo Louisa Adamiča na Blatu pri Grosuplju.

PRIREDITVE IN GOSTOVANJA: Ljubljanska opera in balet sta januarja gostovala v Severni Italiji s šestimi nastopi v Reggio Emilii, Parmii, Modeni in Mantovi. Italijanska gledališča kažejo zanimanje za izvirne slovanske novitete.

V Ljubljani so se predstavniki koroške deželne vlade in vlade v Ljubljani dogovorili o obrisih kulturne izmenjave med Koroško in Slovenijo v 1964.

Program kulturnega sodelovanja med Jugoslavijo in Sovjetsko Zvezo za leto 1964/65 predvideva med ostalim, da bo v Rusijo šlo na strokovno izpopolnjevanje okrog 100 jugoslovanskih profesorjev in učiteljev ruskega jezika. V Sovjetski zvezi bo gostoval tudi ansambl ljubljanske opere in baleta.

KNJIŽNI TRG: Iz poročila odbora na občnem zboru Društva slovenskih književnikov je razvidno, da ima društvo 135 članov in da je lani izšlo 13 slovenskih pesniških zbirk. Društvena komisija za zveze s tujino izdaja trimesečnik za popularizacijo slovenske knjige v tujini "Le Livre Slovène" in je pravkar sklenila pogodbo za izdajo pesmi Srečka Kosovele v francoščini, ki bodo izšle pri pariškem založniku Seghersu v zbirki "Poètes d'aujourd'hui".

Prešernovo nagrado so letos dobili igralka Štefanija Drolc, Edvard Kocbek za pesniško zbirko "Groza", Miško Kranjec za roman "Mladost v močvirju", slikar Marij Pregelj in Slovenski oktet. Med nagrajenci Prešernovega sklada pa so flautist Boris Čampa, solist na rog Jože Falout, pesnik Ivan Minatti, avtor Milan Šega in drugi.

Knjiga "Ziljsko štehanje" Nika Kureta je izšla kot peta publikacija Instituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani. Delo obravnava značilno ziljsko igro prebijanja soda.

Državna založba Slovenije vabi na prednaročila za Zbrano delo Srečka Kosovele v dveh knjigah. Delo bo izšlo za 60-letnico pesnikovega rojstva in 38-letnico njegove smrti marca in maja tega leta. Izdajo bo pripravil dr. Anton Ocvirk.

Turistična zveza Slovenije je izdala nov splošni prospekt Slovenije. Ima štiri celostranske in 28 črnobelih slik ter orientacijsko karto. Besedilo v angleščini, nemščini, francoščini in italijanščini. Prospekt je namenjen predvsem razvoju inozemskega turizma.

Javni tožilec v Novem Sadu zahteva od okrožnega sodišča naj prepove razpečevanje romana mladega zagrebskega avtorja Alojza Majetiča "Čangi", ki je pred kratkim izšel v založbi novosadskega "Progres". Tožilec zahteva, naj prepovedo to knjigo zaradi pornografije in neresničnega prikazovanja mladine na delovnih akcijah. Založba "Progres" pravi, da mnenje okrožnega tožilca ni umestno.

Pod naslovom "Deset žeblic" je DELO začelo prinašati intervjuje s slovenskimi kulturnimi delavci. 1. februarja je bil na vrsti Josip Vidmar. Peto vprašanje je bilo: Ali ste res krivi, da DZS (Drž. Založba Slov.) ne more prodati nove izdaje Slovenskega Pravopisa? - Odgovor: Kriv je kvečjemu pravopis. Pa tudi ta ne do kraja... V primeri z bogastvom, ki ga vsebuje, je zadeva -vec oz. -lec v bistvu malenkostna, sicer pa je tako ali tako ad acta.

LJUBLJANSKE RIBE

Zdelo se bo neverjetno, da so ribe na ljubljanskem trgu cenejše kot pa ribe na Reki, pa čeprav leži Reka ob Jadranskem morju, pot od morja do Ljubljane pa je dolga in sorazmerno draga. In vendar je res, da je lani poleti stal brancin na Reki od 1000 do 1200 din/kg, dočim je bil kg iste vrste ribe v Ljubljani samo 600 din. Ključ za rešitev te na videz nelogične trgovske uganke je treba iskati pri Japoncih.

Njihove ladje namreč lovijo ribe v Atlantiku, ob dakarski obali, in jih nato dostavljajo v Izolo, kjer se majhne ribe konservirajo, večje pa v hladilnikih dostavijo v Ljubljano, kjer ima poleg glavnega ribjega trga mestne občine Izola svojo lastno ribjo prodajalno. V glavnem gre za ribe velikanke, katerih predelava za prodajo je seveda mnogo bolj rentabilna kot pa lov in prodaja malih rib, ki plavajo v Jadranu in od katerih je v glavnem odvisen reški ribji trg.

Ni dvoma, da ta japonska konkurenca slabo vpliva na domače, dalmatinske ribiče, ki enostavno ne morejo s svojimi malimi ladjami na visoki Atlantik in izriniti japonske ribje trgovce z jugoslovanskega, v glavnem slovenskega, trga. Obstoja sicer ena ekipa dalmatin = skih ribičev, ki se spušča v Sredozemsko morje in lovi ob tuniški obali, toda paradiž za obilni ribji lov, zlasti velikih rib kot so npr. mečarice, je samo v oceanih.

To je napotilo jugoslovansko ribiško industrijo "Jugoatlantik" da je sklenila z ladjedelnico v Pulju pogodbo, da ji ta v letu 1965 izdelala tri velike ladje za pogoje ribolova v Atlantiku. Pogonske stroje bo izdelal Litostroj, opremljene pa bodo ladje tudi z elektronskimi napravami za odkrivanje rib. Vsaka ladja bo imela ribjo nosilnost do 450 ton. Trgovski krogi predvidevajo, da bodo s to novo ekipo naložili v enem letu okrog 1.000 ton. To sicer ni veliko z ozirom, da mora jugoslovanska ribja industrija kupovati letno v ino zemstvu okrog 12.000 ton rib, a vendar utegne prebiti led. Vprašanje pa je, ali bodo domači ribiči v celoti kos tej nalogi. Tak lov na visokih morjih ne zahteva samo ladje in opremo ampak tudi tradicijo, ki je pa mi še nimamo. (ds)

Borba za odškodnino

(DOPIS)

Ko smo Slovenci usodnega maja 1945. nastopili begunsko pot, marsikateremu staremu človeku, ki je bežal, ni bilo jasno, kako trd in grenak bo tuji kruh. A že tekom nekaj mesecev je postalo jasno, da bo begunstvo najtežje za ostarele bivše državne uradnike, njihove vdove in sirote, ki ti niso imeli pravega poklica, ki bi jih usposabljal za tujino, medtem ko so se svobodni poklici in mladina hitreje in lažje znašli. Tak položaj je odločil, da je pred desetimi leti nekaj prizadetih posameznikov v Clevelandu (Ohio, USA) ustanovilo "Odbor državnih in javnih nameščencev, njihov vdov in sirot iz bivše kraljevine Jugoslavije" (1249 East 79 Street, Cleveland, Ohio 44103.) Začeli so trdo borbo, kako doseči od jugoslovanskih oblasti odškodnino vsaj za vse tiste, kar so nekdanji uradniki vplačali v pokojninski sklad. Ameriške oblasti so za ta problem pokazale nekaj razumevanja, toda rešitev vprašanja je odvisna od zakonodaje in kajpak tudi nekega sporazuma z Jugoslavijo. Lani 22. oktobra so izglasovali zakon, ki bi mogel zadovoljivo rešiti vsaj najhujše primere, če ne bi zakonskega osnutka pred končnim glasovanjem okrajšali, saj je za prvotno besedilo glasovalo 47 senatorjev in 160 kongresnikov. Toda po okrajšavi bodo ugodnosti deležni samo tisti bivši nameščenci, ki so bili ob času komunistične zaplembe že ameriški državljani. S tem so bili jugoslovanski begunci seveda trdo prizadeti. Borba je šla naprej in odbor je dosegel, da je nekaj kongresnikov vložilo dva popravka, in sicer enega k zakonu o tuji pomoči (Titu nobeno pomoč, dokler ne plača odškodnino za oropano premoženje!). Ker se je v to vmešal State Department, je prvi popravek propadel s pičlo večino. Drugi popravek, ki še čaka na glasovanje, pa se nanaša na zgoraj omenjeni okrnjeni zakon. Po tem popravku "naj se odškodnina prizna vsem oškodovancem, ki bodo prejeli ameriško državljanstvo vsaj do dneva, ko bo ta popravek postal zakon".

Odbor, katerega častni predsednik je ohijski narodni poslanec g. Anthony Novak, a predsednik g. Rudolf Lukež, vsekakor zasluži priznanje za humana prizadevanja.

PISMA UREDNIKU

ALTERNATIVA: G.urednik! Odker smo v izgnanstvu se trdovratno vzdržuje in naglaša na-

ziranje, da bi "Zapad" pripustil, ali celo izročil, ali pa vsaj pospeševal prevzem oblasti po demokratični alternativni, če bi prišlo do sporazuma med nasprotujočimi si demokrati vseh vrst in odtenkov. Po tej logiki bi torej v primeru, če bi demokrati sklenili sporazum, prišel trenutek, ko bi "Zapad" odpustil Tita in poklical na oblast složne demokrate. To logiko bi seveda morali nadaljevati tudi v situacijo, ki bi nastala, če bi se vladajoči demokrati zopet sprli ter bi "Zapad" ponovno poklical Tita. V tej zapletajoči se pajčevini misli hočem prikazati nesmiselnost naziranja, da je sporazum potreben samo zato, da se nad njim ravéseljuje "Zapad". Sporazum je res potreben, časa zanj je dovolj, potreben pa je zato, da se z njim potrdi volja, da se ohrani državna skupnost, ki jo zahteva srečna bodočnost domovine ter sreča in zadovoljstvo državljanov. - V marcu 1963. podpisani "Načrt predloga za demokratično alternativo" je dober začetek prizadevanja, da bi se našel skupni imenovalec pri iskanju jugoslovanske demokratične alternative. Ta načrt še ne predstavlja končnega sklepa, ker pri njegovi sestavi niso sodelovali vsi faktorji, iz katerih naj bi izšel pravi skupni imenovalec. Avtorjem je treba priznati, da so storili prvi pogumni korak; če drugega ne, je uspeh že v tem, da imamo izhodišče, h kateremu se naj vrača vsak bodoči napor, ki bo stremel za končno vsebino in obliko alternative kot predstavnice volje vseh demokratov Jugoslavije. - Začeto delo je vredno, da se nadaljuje ob pritegnitvi vseh, ki mislijo na bodočnost, opustivši neplodno razglabljanje o preteklosti. Pred njimi je končni cilj, ki je skrb vseh, katerim sta pred očmi državna skupnost in zmaga svobode in demokracije.

- Analiza načrta ne spada v okvir tega pisma. Eno je jasno: širši krog sodelujočih bo marsikaj dodal ali izpremenil, kar bo rezultat sporazumnega posvetovanja. Posamezne doktrine se bodo prilagodile skupni doktrini, kot vrhunski volji in želji vseh udeleženi in prizadetih. - In kdo bo poklican? Pri tem poslu ne sme veljati relativno večinsko pravilo, češ: večina teh, večina onih itd. naj predstavlja skupno večino. To bi bila napaka, ki se je maščevala po prvi vojni, ko se je prezrlo mnenje in stališče politične manjšine. Upajmo, da bo medsebojno zaupanje rodilo tolerantnost, ki bo temelj uspešnega dela.

LADISLAV J. BEVC

G.urednik! V zvezi z mojo kritiko akcije g.V.Ivanoviča, mi je dr.Ljubo Sirc (KT 293) očital, da sem se poslužil marksistične obrazložitve, pa nato nekako posiljeno pri merja našega kapitalista s položajem in vlogo governorja Rockefellerja in pok.prezidenta Kennedyja. Gospod Sirc je tu, podobno kot večina evropskih intelektualcev, ki pametnjačijo o USA, pokazal popolno nepoznanje družbene strukture te dežele. Niti Rockefeller niti Kennedy nista vstopila v ameriško javno življenje zato, ker sta bila bogata, ampak ker so ju vodili socialni in politični nagibi, da povečata politični in socialni napredek svoje domovine. V obeh primerih ni denar igral nobene vloge, zlasti ne v primeru Kennedyja, niti je kdo od obeh računal, da bo z denarjem dosegel politično oblast. Edino, kar jima je finančna samostojnost omogočala, je bilo, da sta bila neodvisna od vsakršnega finančnega vpliva od katerekoli strani že. Drugo važno vprašanje je tole: denar i Rockefellerjev i Kennedyjev, zlasti prvih, je lastnina velikih korporacij, in v mnogih primerih je preko ustanov, ki so jih ustanovili, razdeljen enako na skupnost v različnih smereh. Prvorazrednega pomena je, da nimajo niti Rockefellerji niti Kennedyji nobene osebne kontrole nad razdeljevanjem kapitala v številnih ustanovah. Tako člani teh ustanov razpolagajo popolnoma samostojno z denarjem, ki jim je bil stavljen na razpolago. Tako npr. Rockefeller ne bi mogel, tudi če bi želel, osebno in tervenirati pri razdelitvi štipendij in eventualno nagraditi neko osebo, ki bi mu bila po volji. Ko je to bogastvo namreč enkrat postalo lastnina avtonomnih ustanov, ni več lastnina Rockefellerjev, Fordov, Carnegiejev ali Morganov (ti zadnji so celo vsi pomrli) niti v manjši meri Kennedyjev, katerih bogastvo se sploh ne da primerjati z bogastvom prvih. Korporacije in ustanove so spremenile značaj sodobnega ameriškega kapitalizma, kot je odlično pojasnil v svoji knjigi A.A.Berle, Revolucija XX.stoletja.

Pri takem gledanju na ta predmet, primer g.Ivanoviča ni niti podoben, ker on sam upravlja s svojim denarjem in razdeljuje svoj denar po svoji osebni presoji, kot to sam želi, pa naj gre za osebe ali za publikacije, za katerimi on stoji in za katere bi moral potem tudi nositi odgovornost. Z drugimi besedami: v USA bi bil jaz lahko nagrajen od neke Kennedyjeve ali Rockefellerjeve ustanove in bi pri tem na volitvah glasoval proti njima. Dvomim pa, če bi mogel v tretji Jugoslaviji, v kateri bi imel g.Ivanovič glavno besedo, sprejemati od njega materialno pomoč a obenem politično delovati proti njemu. Tudi če bi on še tako idealno mislil o takšni bodoči državi, bi bila stvarnost takšna, da mu ta ne bi dopuščala igrati analogno vlogo, ki jo igra v USA kapitalist ko vstopi v vlado. Nisem še omenil, da se mora v USA manjši kapitalist, ko vstopi v vla-

do, naravno odpovedati vsem svojim zvezam s finančno ali poslovno družbo, s katero je bil prej povezan. - Poleg tega gre še za mero: g. Ivanovič ni niti politično niti intelektualno to, kar je bil Kennedy. A v kolikor bi želel biti podoben Rockefellerju, mu tega ne oспорavam. Vse namreč, kar vemo o g. Ivanoviču je, da je tudi on sodobni "homo aquaticus", ki ga bolj zanima življenje pod morjem kot pa življenje nad zemljo.

BOGDAN RADICA

PRED DVAJSETIMI LETI: G. urednik! Dopisnik S.T. zahaja vstran, ker namen polk. Glušiča očitno ni bil, razpravljati o "čudnem in črnem" v vaških stražah, legijah, domobranstvu in pri četnikih, ampak je pisal o političnem razvoju pred in med vojno, ki je pripeljal do uspeha komunistične revolucije. Ni dvoma, da so ljudje, ki so tudi pri četnikih doživela marsikaj "čudnega in črnega" - in tudi jaz sem med njimi. A vse to nima nobene zveze z Glušičevo razpravo. Grem tako daleč, da trdim, da se Novak ne bi nikdar spajdašil z Italijani, če bi ga politiki ikreno podprli in ne podirali ilegalo v Sloveniji. V redu, pa bodo rekli: toda Novak je bil svojeglav in je brezobzirno hotel uveljaviti svojo voljo, ali pa, kot je zapisal g. dr. Zdravko Kalan nekje, da legije niso bile rekrutne komisije, ki naj bi le dobavljale človeški material komandantu Slovenije. Toda nič boljše se ni zgodilo Prezljevim četnikom, pa čeprav je bil general Andrej vse prej kot svojeglav in je stremel po najširši koncentraciji v vojaških in političnih ozirih, vključno pri sodločanju. Sodim, da Prezljevim četnikom ne bi bilo treba iti jest nemški komis k Djujičevim četnikom, če ne bi slovenski politiki ustavili denarja, ki je bil poslan od Mihailoviča in namenjen za ilegalo.

J. LAH

G. urednik! Polkovnik g. Glušič je zavzemal med vojno tak položaj v naših organizacijah, da mu črno in čudno ne more biti nepoznano. Tudi drugi so ga zavzemali. Razlika je v tem, da je on romal v Dachau, drugi pa so se sprehajali po Ljubljani do 9. maja 1945. S tem nočem reči, da leži na polk. Glušiču sorazmerno majhna odgovornost za tisto čudno in črno. Toda on iz tega ni delal kapitala, zato predvidoma o tem tudi ni pisal, poleg tega, da bi popis tistega črnega in čudnega (ne samo pri četnikih ampak na vsej nekomunistični strani) zavzel desetkratni obseg dr. Bajlečeve razprave v VESTNIKU (slovenskih protikomunističnih borcev), kar - če prav slutim - je načelen Glušičev odgovor glasniku SLS. Gre le za dva koncepta, ne za detajle: ali se upreti okupatorju, ali pa doseči z njim miroljubno koeksistenco, če že ne sodelovanje. Ne izključujem, da je v enem ali drugem primeru tudi odločalo vprašanje morebitnih žrtev - poleg deseterih drugih osebnih in skupinskih ozirov. Izkušnja je zaenkrat dala prav prvi konceptu, ker je bilo več žrtev zaradi druge kot pa zaradi prve (tu vključujem partizane). Dopuščam, da je bilo težko računati odnosno da je bilo morda težko predvidevati, kdo bo dobil vojno, (čeprav je narod kot celota nagnonko slutil in uganil prav,) odnosno, če ne bodo morda šli zapadni Zvezniki skupaj z Nemci proti Rusom. To pa je bilo politično vprašanje in na takih vprašanjih se izkažejo politiki in državniki. Na žalost smo mi imeli - z nekaj redkimi politično dozorelimi možgani, ki v glavnem niso prišli do veljave, - le kup politikanov.

M.K.

NARODNOST: G. urednik! Neodvisni BOSANSKI POGLEDI v raznih dopisih zadnje čase logično in umestno zastopajo idejo bosanskega naroda, očitno proti dosedanji praksi, da so mu slimani, ki se nacionalno ne izjavijo, le "nacionalno neopredeljeni". V zvezi s tem, bo kmalu treba revidirati dr. Pešljevo "Demokratsko alternativo". V prvi (1946) ni bilo še makedonskega naroda, dočim je v drugi (1963) že. V obeh projektih se je zahtevala konfederativna država, ker so jo Hrvati hoteli. To se pravi, da hočejo Hrvati vsiliti drugim narodom Jugoslavije konfederacijo. S kakšno pravico potem odreka "pravico naroda do samoodločitve" Slovincem, Srbom, Macedoncem in Bosancem? Če je Hrvatom res toliko do konfederativne ureditve države, kot pogoj, da ostanejo v njej, ali ne bi bilo mogoče, da bi bila Hrvatska v konfederativnem odnosu z državami drugih narodov Jugoslavije? Po tem načelu bi bilo povsem na mestu, če bi bila npr. Slovenija v konfederativnem odnosu do Hrvatske, a v federativnem odnosu do Srbije, Bosne, Črne gore in Makedonije. Srbija in Črna gora bi bile lahko v centralističnem odnosu. Bosna bi mogla biti npr. s Srbijo v federalističnem odnosu, s Hrvatsko v konfederalističnem in s Slovenijo v centralističnem. Kombinacij in variacij je brez števila. Ali nima torej tudi to isti pomen kot oni predlog iz 1946. ali 1963.?

V. FARKAS

ZA NOVO LETO: G. urednik! KT bi moral vendar nekaj reči k bombastični dr. Krekovi izjavi (KT 296) "da smo Slovenci v dolgi in težavni dobi uspeli ohraniti skupno narodno zastopstvo", kar da "predstavlja znak politične zrelosti in solidnosti". Jaz bi rekel: znak nezainteresiranosti s strani "ljudstva" za Narodni odbor in ognoriranje "ljudstva" od strani Narodnega odbora. Slovenski politiki iz Nar. odbora, razen SLS, nikjer ne sodelujejo v mednarodnih organizacijah, a SLS preprečuje svojim partnerjem v Nar. odboru, da postavljajo svoje zastopnike po lastnem preudarku. Ali nas ima g. dr. Krek za norce, ko piše o "blagodejnem vplivu", ki da ga ima NO na "razvoj v vsem našem življenju in nastopanju".

M.P.G.

FRANTIŠEK HLAVÁČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE

(17)

NADALJNJE DENUNCIJACIJE FRANKOVCEV
IN RAZVOJ SPORA MED CIVILNO IN VOJAŠKO UPRAVO

Takozvana "Čista stranka prava" in predvsem njeni voditelji dr. Ivo Frank in dr. Aleksander Hrovat, so hoteli skupno z nekaterimi agenti, zlasti Klobučarićem, izkoristiti dogodke v Šremu za nove denunciacije Srbov, HSK, bana Skerlecza in civilne uprave vobče. Njihov glavni cilj je bil, da bi bila na Hrvatskem ukinjena ustava, razpuščen Sabor (v katerem je imela večino HSK), odstavi Skerlec in uvede vojaški komisariat, ki bi izročil oblast frankovcem ter pričel z novo dobo preganjanja "veleizdajavskih koalicionašev" in srbskega prebivavstva.

Denunciacije je Scheure predložil vrhovnemu poveljniku avstro-ogrske vojske, nadvojvodi Fridrichu, ta pa je "opozoril" Tisza, da ban Skerlec in njegova civilna uprava ne vrši svojih dolžnosti ter ščiti Srbe in razne sumljive in veleizdajavske elemente. Tisza je nadvojvodi odgovoril s pismom od 29. septembra 1914, v katerem piše, da prihajajo denunciacije, klevete in laži s strani "nizkih intrigantov, ki sestavljajo t. zv. Frankovo stranko prava", da oni sumnjičijo vse druge stranke (razen seveda Radićevce, Rauchovce in Tomašićevce, s katerimi so bili v "sveti zvezi") in njihove voditelje, ter da je žalostno, da vojaški krogi tem ljudem verjamejo. Poudaril je nadalje, da tudi on odobrava vse kazni, ki so podeljene resničnim krivcem, katerim je krivda zares dokazana, da pa je treba proti takozvanim "sumljivim elementom" postopati previdno, da ne bi bili kaznovani nedolžni ljudje in s tem razdraženo ljudstvo. Prosil je nadalje nadvojvodo, naj on odpre oči vojaškim poveljnikom ter jim priporoči naj ne verujejo poznanim intrigantom in prekinejo zveze z njimi. Če pa bi nadvojvoda njegovi, Tiszini, prošnji ne ustregel, bo vso zadevo predložil Njegovemu Veličanstvu.

Tiszino pismo je bilo zelo ostro ter je vsebovalo celo pretnjo, da se bo obrnil direktno na cesarja, toda svojega cilja ni doseglo: zveze med generalom Scheurom in frankovskimi elementi, kot Klobučarić, so se nadaljevale. Frankovci so Scheuru v novembru izročili nov memorandum, ki sta ga podpisala Ivo Frank in Aleksander Horvat, v katerem so ponovno obtoževali režim bana Skerlecza, da ščiti veleizdajavske elemente in predvsem Hrvatsko-srbsko koalicijo. Zanj je sedaj nastopila velika nevarnost, ker je Scheure kopijo tega memoranduma s pismom 14. novembra poslal nadvojvodi Fridrichu in vojaškemu poveljniku v Bosni, generalu Potioreku (očividno z namenom da bi tudi Potiorek podprl njegovo akcijo pri nadvojvodi). V pismu pravi Scheure, da je izvajanje Frankovega memoranduma v glavnem točno ter da civilna uprava ne postopa z vso potrebno energijo proti "državi nevarnim" strujam in proti "velesrbski propagandi, ki lahko v takih razmerah zajame vse vojaštvo iz hrvatskih in slovenskih pokrajin, zlasti še, ker so ji že podlegli številni častniki".

Dalje pravi pismo, da je imelo nelojalno obnašanje gotovega dela prebivavstva "kvaren vpliv na naše vojne operacije" ter da vladni komisariji v posameznih okrajih niso vršili svojih dolžnosti proti sumljivim elementom, temveč so jih celo ščitili, kot na primer vladni komisar v Vukovaru Hidegethy, ki ga ljudje nazivajo "srbski ban". Če bodo take razmere trajale še dalje ter ne bodo proti njim podvzete energične mere, obstaja nevarnost, da bodo Hrvatje, doslej verni cesarju, potisnjeni v "objem srbstva". Nadalje navaja pismo, da niso hrvatski koalicionaški časopisi vesti o uspehih avstro-ogrskih in nemških armad na bojiščih, prinašali z nikakim občutkom radosti in nadeja, temveč da so samo hladno ponatiskovali uradna poročila, vlada sama pa ni "niti ene same naše velike zmage v Srbiji objavila s posebnim komunikejem", da niso bile izobešene zastave itd.

Temu pismu je general Scheure priložil tudi kopijo svojega pisma banu Skerleczu z dne 26. novembra, v katerih se pritožuje, da vlada ne podvzema nikakih mer proti "fantastičnim vestem" o porazih centralnih sil na bojiščih, da se v Zagrebu prosto razpečavajo zamejski časopisi, da se ne pazi na delovanje raznih konzulov itd. Na koncu pisma odločno zahteva, da civilne oblasti vendar že podvzamejo "potrebne mere" proti tem nevarnim pojavom.

Konflikt med vojaško in civilno upravo na Hrvaškem se je z vsemi temi dogodki vse bolj in bolj zaostreval, nevarnost za "sumljive elemente", to je za koalicijske, je stalno naraščala, do razpleta v vseh teh stvareh je prišlo šele po novih velikih dogodkih na srbskem bojišču, ki jih moramo preučiti. Posledice so bile težke za možno "generacijo 1895", v prvi vrsti pa spet za Većeslava Vilderja.

BITKA NA KOLUBARI

DEKLARACIJA SRBSKE VLADE O BORBI ZA OSVOBOJENJE IN ZEDINJENJE

Po Potiorekovi ofenzivi, s katero je hotel preprečiti nadaljnje prodiranje srbske vojske v Srem in po dolgi vrsti obrambnih bitk, je bila srbska vojska do kraja izčrpana, predvsem zaradi slabega vremena in blatnih poti. Zato se je - ko je Potiorek novembra pričel z novo, pojačano ofenzivo, - umaknila za drugo obrambno črto, na desno stran reke Kolubare, vse do bližine Rudnika, tu pa se je junaško branila in sovražnika ni pustila naprej, predvsem seveda ne do Kragujevca, zaradi tamkajšnjih zavodov vojne industrije. Medtem pa so jo tudi dosegla ojačanja novih rekrutov in pa - municija iz Francije.

Srbska Vrhovna komanda se je tedaj odločila za odločilno bitko, zaradi katere je na kolubarsko bojišče pritegnila tudi del obrambe Beograda, ki so ga nato 2. decembra 1914, za kratek čas zasedli Avstrijci. Bitka na Kolubari se je pričela zjutraj 3. decembra z napadom srbske vojske na vsej fronti. Avstrijci so bili do kraja presenečeni, ker so vedeli za izčrpanost srbske vojske in je niso smatrali sposobno za ofenzivno akcijo. S sijajnim naporom so Srbi prebili center avstrijske vojske, ki se je umaknil do Valjeva. S tem je bila razburkana celotna avstrijska fronta, Avstrijcev se je polastila panika (ki so jo še povečali češki vojaki s svojim prostovoljnim in navdušenim predajanjem Srbom) in sledil je splošen beg, ki ga general Potiorek kljub obupnim poskusom ni mogel ustaviti. Srbi so gonili Avstrijce do Drine in Save, en del pa se je obrnil proti Donavi in Beogradu, odkoder je že 15. decembra pregnal Avstrijce. Bila je to druga velika srbska zmaga v tej vojni: zajet je bil ogromen vojni plen in 60 tisoč ujetnikov!

Francoski Vrhovni poveljnik, maršal Joffre je o tej zmagi izjavil: "Cerska in Kolubarska bitka, vodeni z odločnostjo, navdušenjem in sigurnostjo, kažeta ne le na sposobnost srbskega poveljstva, temveč bosta zavzemali častno mesto v naši strateški znanosti".

Kolubarska bitka je tudi omogočila Srbom in Črnogorcem prodor v Bosno, vse do bližine Sarajeva. Na žalost pa je med njimi prišlo do spora glede razmejitve med njunim vplivnim področjem (spor je morala poravnati ruska vlada) ter sta se obe vojski spet umaknili iz Bosne.

Ti vojni dogodki pa so imeli tudi važne politične posledice: vlada radikalne stranke je smatrala za potrebno da v tem trenutku razširi tako svojo odgovornost kot vpliv na narod s tem, da se ostvari koalicijska vlada z Davidovićevo Samostojno demokratsko stranko. Milada Paulova (Jugoslovanski odbor, str 47/48) piše o tem: "Za stranko srbskih samostalcev je bil vstop v vlado v tem trenutku žrtev, ki pa je morala biti doprinesena, kajti na kocki je bil obstoj države... Srbska samostojna demokratska stranka je ob vstopu v vlado naznačila kot svoj cilj idejo zedinjenja vseh Jugoslovancev v eno državo."

To je iznešeno tudi v deklaraciji, s katero se je nova vlada 7. januarja 1915 predstavila Narodni skupščini v Nišu: "Vlada Kraljevine smatra kot glavno in v teh usodnih trenutkih tudi edino nalogo, da zagotovi uspešen zaključek tega velikega vojevanja, ki je v trenutku, ko se je pričelo, postalo tudi borba za osvobodjenje vseh naših bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev".

Bo še.

HOMO CARNIOLANUS

(Kratek pregled slovenske emigrantske družbe)

Tekom let se je slovenska povojna emigracija ustalila v svojih naselbinah in med njo so se pojavili čisto določeni in zaznavni "tipi". Čeprav se v naslednjem dotikam predvsem ameriškega dela slovenske emigracije, se mi vendarle zdi, da se isti ali podobni "tipi" pojavljajo tudi drugod med Slovenci, kjerkoli se že nahajajo.

Največ naših ljudi, se mi zdi, bi lahko označili z Vodnikovo formulacijo: Zadovoljni Kranjec, (*Homo Carniolanus Expatriatus Contentus*).

To so ljudje, ki se v nedeljo k maši ali popoldne na piknik, pripeljejo v bleščečih avtomobilih, v oblekah iz solidnega blaga. Z obrazov jim je izginila takorekoč poslednja sled taboriščnega življenja, v razgovoru uporabljajo slabo izgovorjene ali prikrojene angleške besede, po načinu starih naseljencev. Bolj kot za dnevno politiko, se zanimajo za višino zaslůžka. Na splošno so to zdrave slovenske korenine, brez najmanjšega namena, da se prilagodijo ameriški družbi, čeprav nekako v skrbeh izjavljajo, da njih otroci počasi, pa gotovo, pozabljajo domačo govorico.

Odlikuje jih neka lojalnost do starih "predstavnikov" in s tem služijo kot nekaka podlaga za politične (?) mahinacije takih "predstavnikov", dasi brez obotavljanja priznajo, da na povratak domov ne računajo več.

Radi pomanjkanja boljše oznake, bi morda kazalo v to grupo postaviti tudi poseben razred "starih samcev", (morda tudi samic) - *Homo Carniolanus Expatriatus Nubilis* - Genus masculinum ali Genus femininum.

Ti so v glavnem istih lastnosti, kot zgornja skupina, le da so morda nekaka prikladna tarča za šale in dovtype, pa dvoumno zbadanje.

Obe ti grupi imata svojo značilnost v tem, da prav za prav ne predstavljata nikakega problema in sta samo del tisočev doseljencev, ki jih čas in usoda na en ali drug način zaneseta v ameriško topilnico ter se v njej prej ali slej izgube tekom enostavnega procesa eliminacije.

V drugo grupo pa bi postavili takozvane "problematične izseljence", *Homo Carniolanus Expatriatus Problematicus*.

Tu se pojavljajo nekako tri pod-grupe, ki pa v večini primerov ne obstojajo istočasno, temveč posamezniki polagoma prehajajo iz ene v drugo ter je od različnih, popolnoma osebnih koliščin odvisno, v kateri od teh pod-grup obsedi eden takih "problematičnih".

Homo Carniolanus Expatriatus - Genus Cynicum, bi bila prva grupa problematičnih izseljencev. V njej se nahaja cela vrsta različnih ljudi najrazličnejših preteklosti, ki pa jih vse družijo zamrznjen cinizem. Vse je propadlo, vsi voditelji in prednjaki so bili barabe, Rusi bodo itak ves svet dobili v svojo pest; kdor se kamorkoli "vtakne", je čisto navađen "vosu" itd. To so nekake žive mumije, omaziljene z oljem spominov na preteklost, odišavljene s parfemom preteklo gloriije, obenem pa čvrsto povite v povoje cinizma in za slovenski življenj - mrtve.

Druga grupa: *Homo Carniolanus Expatriatus* - Genus Vituperosum, po domače - zabavljači. Ti so polni načrtov za izboljšanje tega in onega, (potem, ko je nekdo drugi že pokazal svoj načrt), njihova zabava je zvočiti po točl. Včasih je v ozadju zavist, prikrita ambicioznost, sem in tja tudi navadna - zloba.

Tretjo grupo: *Homo Carniolanus Expatriatus* - Genus Dejectum, malodušneže, pa odkrijemo šele potem, ko si podrobneje ogledamo predvsem kulturno življenje izseljencev.

Izseljenci v večini primerov niso prispeli na svoja mesta v večjih skupinah, temveč posamezno. Potrebe po raznih "duhovnih dobrinah" pa so se pokazale prav kmalu in vselej so se našli ljudje, ki so bili voljni, če že ne povsem sposobni, da jih zadovolje. Tako je marsikak zakasnel došlec, poln načrtov in volje, spoznal, da je njegovo polje že zasedeno, pa je iz enega ali drugega razloga obstal ob strani in postal malodušnež. Drugi spet so imeli tako možnost in sposobnost, pa nobene volje; nič se ne da storiti, vse je zavoženo, - spet nov malodušnež. Izguba

teh ljudi je najtežja in se bo verjetno v vseh naselbinah slovenskemu življu v prihodnjih nekaj letih, ko bodo neizogibno omagali dosednji "garači", grdo otopala. Od vseh skupin, je ta morda podvržena najhitrejšemu razkroju in čeprav se vzdržujejo stike s slovenskim življem in jih je še videti tu in tam, se vedno vztrajno levijo v novo grupo - Homo Carniolanus Expatriatus Quotidianus - vsakdanježi.

Omembe vredni bi bili morda še manjši grupici.

Homo Carniolanus Expatriatus Politicus, ti imajo svoja mnenja in poglede ter so vselej pripravljeni na dolge razlage vsem, ki jih hočejo poslušati;

Homo Carniolanus Expatriatus Academicus ali samo Studiosus, poklicno prizadevanje jih od slovenskega življenja vse močneje in uspešneje odtrguje.

Morda se bo kdo ob branju gornjega vprašal, kam prišteva pisec teh vrstic samega sebe? Naj mi bo dovoljeno, da podobo, ki mi jo kaže zrcalo življenja, obdržim zase ter se podpišem samo s

Homo Carniolanus Expatriatus
Slovenski emigrant.

UVODNIK

Zaključek: JUGOSLAVIJA - ZA VSAKO CENO?

Res je, da ne smemo gledati na zadevo samo s slovenskega stališča, čeprav visi ta Damoklejev meč tudi nad drugimi bratskimi narodi, ki menda ne bodo vstopali v skupno zvezo, če ne bodo gotovi vsaj v nekem pogledu, da bo njeno življenje možno. Toda mi ne bi bili Slovenci, če ne bi gledali na problem predvsem s slovenskega stališča, saj ne bo nihče drugi gledal za nas. In mi smo od vseh Jugoslavijo sestavljajočih narodov v najbolj izpostavljenem in neugodnem položaju.

Gledano s slovenskega stališča, nimamo po našem mnenju kaj iskati v taki hokus-pokus Jugoslaviji, če ne bo neke mednarodne pravne garancije, da se skupna zveza ne bo preko noči znašla v agoniji, ko bi neka sestavna država tebi nič meni nič hotela ven.

Če se namreč Hrvatje odločijo zapustiti Jugoslavijo - in navadna večina enostay nega plebiscita lahko to odloči! - potem bi se znašli Slovenci v mednarodno hujšem položaju, kakor pa če ne bi nikdar vstopili v skupno jugoslovansko zvezo. V normalnih mednarodnih razmerah, (in te bodo potrebne, da bi bilo stansteadsko deklaracijo sploh mogoče uresničiti!), se ne zdi tako nemogoče, doseči preko Združenih narodov priznanje neodvisnosti in nevtralnosti slovenske države, če Jugoslavija ne bi bila možna. Zdaj ne gre več tako lahko, da bi nas trije sosedje kar razdelili med seboj. Čeprav smo po tem mnenja, da samostojna Slovenija za nas ni najboljša rešitev, zlasti še, ker je izguba Trsta gotova stvar, bi bil položaj take samostojno-nevtralne Slovenije v mednarodnem oziru daleč bolj stabilen kot pa v na smrt obsojeni jugoslovanski konfederaciji. Če bi se namreč ta nenadoma znašla v krizi, tedaj mi ne bi mogli postavljati pogojev in iskati najbolj ugodno razmerje do ostalega sveta. Alternativa bi bila: izbira med večjim ali manjšim zlom naslonitve na Hrvaško, Italijo ali Avstrijo. Tega se bojimo in zato odklanjamo nekvalificirano samoodločitev. Bodočo usodo Slovenije je treba drugače zavarovati, ne pa jo vezati na morebitne politične kaprice redkokdaj zadovoljnih hrvatskih politikov. Zato potem izjavljamo, da nam je ljubši načrt za samostojno in nevtravno Slovenijo, ker bi od vsega začetka vedeli, kje stojimo.

Opraviti pa imamo tudi s kritiko, češ da vsi ti načrti nimajo nobenega smisla, ker živijo doma svoje življenje in gre tam razvoj v drugo smer kot v emigraciji. Tega ne tajimo, saj smo nedavno opozarjali, da stansteadska deklaracija premalo upošteva ta razvoj in da zaradi mnogih dreves ne vidi gozda. Toda z vsemi političnimi izjavami je čisto tako, da nikdar ne veš, kdaj jo boš rabil, in da nenadni dogodek lahko povzroči, da jo potegnejo iz arhiva, (dogodek, na katerega so take izjave prav čakale in bile zanj izdelane.) Drugo je, da take razprave ne škodujejo in da je bolje razčistiti nejasnost kot pa jo gojiti. Mi sami se nagibamo že leta k mnenju, da emigracija ne bo odločala o razvoju v domovini in da bodo novi rodovi v domovini poklicani rešiti njihov in naš skupni problem. Vendar pa lahko emigracija z zdravimi mislimi pomaga rešiti idejno-politični problem, lahko nanj celo vpliva.

V zadnji vojni smo Slovenci dokazali, da imamo toliko podzvestnega političnega instinkta, da se nismo odločili za mednarodno politični samomor. Poročila iz domovine se sicer v mnogih podrobnostih razlikujejo, toda v njih ni težko najti tiste stične točke, v kateri se večina naroda strinja: obstoj skupne države ne sme biti v vprašanju. Velika škoda bi bila, če stansteadska deklaracija tega dejstva ne bi priznala, ker bo sicer podrla vse drugo, kar je v njej zdravega, naprednega.

UREDNIŠTVO.